Sfântul CASIAN ROMANUL
Către Episcopul
Castor Despre cele opt gânduri ale răutății[1]

După ce mai înainte am alcătuit cuvântul despre rânduielile chinoviilor, de data aceasta, nădăjduind iarăşi în rugăciunile Voastre, ne-am apucat a scrie despre cele opt gânduri ale răutății, adică despre cel al lăcomiei pântecelui, al curviei, al iubirii de argint, al mâniei, al întristării, al trândăviei, al slavei deşarte şi al mândriei.

I. Despre înfrânarea pântecelui .

Mai întâi deci vom vorbi despre înfrânarea pântecelui, care se împotriveşte îmbuibării pântecelui; apoi despre chipul posturilor şi despre felul şi cantitatea bucatelor. Iar acestea nu de la noi le vom spune, ci după cum le-am primit de la Sfinții Părinți. Aceştia n-au lăsat un singur canon de postire, nici un singur chip al împărtăşirii de bucate, nici aceeaşi măsură pentru toți. Fiindcă nu toți au aceeaşi tărie şi aceeaşi vârstă; apoi şi din pricina slăbiciunii unora, sau a unei deprinderi mai gingaşe a trupului, însă un lucru au rânduit tuturor: să fugă de îmbuibare si de saturarea pântecelui. Iar postirea de fiecare zi au socotit că este mai folositoare şi mai ajutătoare spre curăție, decât cea de trei sau de patru zile, sau decât cea întinsă până la o săptămână. Căci zic: cel ce peste măsură întinde postirea, tot peste măsură se foloseşte adeseori şi de hrană. Din pricina aceasta se întâmplă că uneori, din covârşirea postirii, slăbeşte trupul si se face mai trândav spre slujbele cele duhovniceşti; iar alteori, prin prisosul mâncării, se îngreuiază si face să se nască în suflet nepăsare şi moleşire. Au cercat Părinții şi aceea că nu tuturor le este potrivită mâncarea verdețurilor sau a legumelor şi nici posmagul nu-1 pot folosi ca hrană toți. Şi au zis Părinții că unul mâncând două litre de pâine e încă flămând, iar altul mâncând o litră, sau şase uncii, se satură. (Uncia este uncia romană: 27 gr. 165 mlgr.). Deci, precum am zis mai înainte, le-a dat tuturor o singură regulă pentru înfrânare: să nu se amăgească nimeni cu saturarea pântecelui si să nu se lase furat de plăcerea gâtlejului. Pentru că nu numai deosebirea felurilor, ci si mărimea cantității mâncărurilor face să se aprinză săgețile curviei. Căci cu orice fel de hrană de se va umplea pântecele, naşte sământa desfrânării; asemenea nu numai aburii vinului fac mintea să se îmbete, ci si saturarea de apă, precum si prisosul a orice fel de hrană o moleşeşte si o face somnoroasă. În Sodoma nu aburii vinului, sau ai bucatelor felurite au adus prăpădul, ci îmbuibarea cu pâine, cum zice Prorocul. Slăbiciunea trupului nu dăunează curăției inimii, când dăm trupului nu ceea ce voieşte plăcerea, ci ceea ce cere slăbiciunea. De bucate numai atât să ne slujim, cât să trăim, nu ca să ne facem robi pornirilor poftei. Primirea hranei cu măsură şi cu socoteală, dă trupului sănătatea, nu îi ia sfințenia. Regula înfrânării şi canonul aşezat de Părinți, acesta este: Cel ce se împărtăşeşte de vreo hrană să se depărteze de ea până mai are încă poftă şi să nu aştepte să se sature. Iar Apostolul zicând: «Grija trupului să nu o faceți spre pofte», n-a oprit chivernisirea cea trebuincioasă a vieții, ci grija cea iubitoare de plăceri. De altfel pentru curăția desăvârşită a sufletului nu ajunge numai reținerea de la bucate, dacă nu se adaugă la ea şi celelalte virtuți. De aceea smerenia prin ascultarea cu lucrul şi prin ostenirea trupului mari foloase aduce, înfrânarea de la iubirea de argint călăuzeşte sufletul spre curăție, când înseamnă nu numai lipsa banilor, ci şi lipsa poftei de-a-i avea. Reținerea de la mânie, de la întristare, de la slava deşartă si mândrie, înfăptuieşte curăția întreagă a sufletului. Iar curăția parțială a sufletului, cea a neprihănirii adecă, o înfăptuiesc

în chip deosebit înfrânarea şi postul. Căci este cu neputinţă ca cel ce şi-a săturat stomacul să se poată lupta în cuget cu dracul curviei. Iată de ce lupta noastră cea dintâi trebuie să ne fie înfrânarea stomacului si supunerea trupului nu numai prin post, ci şi prin priveghere, osteneală şi cetiri; apoi aducerea inimii la frica de iad si la dorul după împărăţia cerurilor.

II. Despre duhul curviei şi al poftei trupeşti

A doua luptă o avem împotriva duhului curviei şi al poftei trupeşti. Pofta aceasta începe să supere pe om de la cea dintâi vârstă. Mare şi cumplit război este acesta si luptă îndoită cere. Căci acest război este îndoit, aflându-se şi în suflet şi în trup. De aceea trebuie să dăm lupta din două părţi împotriva lui. Prin urmare nu ajunge numai postul trupesc pentru dobândirea desăvârşitei neprihăniri si adevăratei curaţii, de nu se va adăuga şi zdrobirea inimii şi rugăciunea întinsă către Dumnezeu si cetirea deasă a Scripturilor şi osteneala şi lucrul mâinilor, care abia împreună pot să oprească cele neastâmpărate ale sufletului şi să-1 aducă înapoi de la nălucirile cele de ruşine. Mai înainte de toate însă, foloseşte smerenia sufletului, fără de care nu va putea birui nimeni, nici curvia, nici celelalte patimi. Deci de la început trebuie păzită inima cu toată străjuirea de gândurile murdare, «Căci dintru aceasta purced, după cuvântul Domnului, gânduri rele, ucideri, preacurvii, curvii» si celelalte. Deoarece şi postul ni s-a rânduit de fapt nu numai spre chinuirea trupului, ci şi spre trezvia minţii, ca nu cumva, întunecându-se de mulţimea bucatelor, să nu fie în stare să se păzească de gânduri.

Deci nu trebuie pusă toată strădania numai în postul cel trupesc, ci şi în meditaţie duhovnicească, fără de care e cu neputinţă să urcăm la înălţimea neprihănirii şi curăţiei adevărate. Se cuvine aşadar, după cuvântul Domnului, «să curăţim mai întâi partea cea dinlăuntru a paharului şi a blidului, ca să se facă şi cea din afară curată». De aceea să ne sârguim, cum zice Apostolul, «a ne lupta după lege şi a lua cununa» după ce am biruit duhul cel necurat al curviei, bizuindu-ne nu în puterea şi nevoinţa noastră, ci în ajutorul Stăpânului nostru Dumnezeu. Căci dracul acesta nu încetează de a război pe om, până nu va crede omul cu adevărat că nu prin străduinţa şi nici prin osteneala sa, ci prin acoperemântul şi ajutorul lui Dumnezeu se izbăveşte de boala aceasta şi se ridică la înălţimea curăţiei. Fiindcă lucrul acesta este mai presus de fire şi cel ce a călcat întărâtările trupului şi plăcerile lui ajunge într-un chip oarecare afară din trup. De aceea este cu neputinţă omului (ca să zic aşa) să zboare cu aripile proprii la această înaltă şi cerească cunună a sfinţeniei şi să se facă următor îngerilor, de nu-1 va ridica de la pământ şi din noroi harul lui Dumnezeu. Căci prin nici o altă virtute nu se aseamănă oamenii cei legaţi cu trupul mai mult cu îngerii cei netrupeşti, decât prin neprihănire. Printr-aceasta, încă pe pământ fiind şi petrecând, au, după cum zice Apostolul, petrecerea în ceruri.

Iar semnul că au dobândit desăvârşit această virtute, îl avem în aceea că sufletul chiar şi în vremea somnului nu ia seama la nici un chip al nălucirii de ruşine. Căci deşi nu se socoteşte păcat o mişcare ca aceasta, totuşi ea arată că sufletul boleşte încă şi nu s-a izbăvit de patimă. Şi de aceea trebuie să credem că nălucirile cele de ruşine ce ni se întâmplă în somn, sunt o dovadă a trândăviei noastre de până aci si a neputinţei ce se află în noi, fiindcă scurgerea ce ni se întâmplă în vremea somnului face arătată boala ce sade tăinuită în ascunzişurile sufletului. De aceea şi Doctorul sufletelor noastre a pus doctoria în ascunzişurile sufletului, unde ştie că stau şi pricinile boalei, zicând: «Cel ce caută la muiere spre a o pofti pe dânsa, a şi preacurvit cu ea întru inima sa». Prin aceasta a

îndreptat nu atât ochii cei curioşi şi desfrânaţi, cât sufletul cel aşezat înăuntru, care foloseşte rău ochii cei daţi de Dumnezeu spre bine. De aceea şi cuvântul înţelepciunii nu zice: «Cu toată străjuirea păzeşte ochii tăi», ci: «Cu toată străjuirea păzeşte inima ta»[3], aplicând leacul străjuirii mai ales aceleia care foloseşte ochii spre ceea ce voieşte. Aşadar aceasta să fie paza cea dintâi a curăţiei noastre: de nu va veni în cuget amintirea vreunei femei, răsărită prin diavoleasca viclenie, bunăoară a maicii, sau a surorii, sau a altor femei cucernice îndată să o alungăm din inima noastră, ca nu cumva, zăbovind mult la această amintire, amăgitorul celor neiscusiţi să rostogolească cugetul de la aceste feţe la năluciri ruşinoase şi vătămătoare. De aceea şi porunca dată de Dumnezeu primului om ne cere să păzim capul şarpelui[1], adică începutul gândului vătămător prin care acela încearcă să se şerpuiască în sufletul nostru, ca nu cumva prin primirea capului, care este prima răsărire a gândului, să primim şi celălalt trup al şarpelui, adică învoirea cu plăcerea şi prin aceasta să ducă apoi cugetul la fapta neîngăduită. Ci trebuie, precum este scris: «în dimineţi să ucidem pe toţi păcătoşii pământului»,[2] adică prin lumina cunoştinţei să deosebim şi să nimicim toate gândurile păcătoase de pe pământ, care este inima noastră, după învăţătura Domnului; si până ce sunt încă prunci, fiii Vavilonului, adică gândurile viclene, să-i ucidem, zdrobindu-i de piatră[3], care este Hristos. Căci de se vor face bărbaţi prin învoirea noastră, nu fără mare suspin şi grea osteneală vor fi biruiţi. Dar pe lângă cele zise din dumnezeiasca Scriptură, bine este să pomenim şi cuvinte de ale Sfinţilor Părinţi. Astfel Sfântul Vasile, episcopul Cezareei Capadociei, zice: «Nici muere nu cunosc, nici feciorelnic nu sunt». El ştia că darul fecioriei nu se dobândeşte numai prin depărtarea cea trupească de muere, ci si prin sfinţenia şi curăţia sufletului, care se câştigă prin frica lui Dumnezeu. Mai zic Părinţii şi aceea că nu putem câştiga desăvârşit virtutea curăţiei, de nu vom dobândi mai întâi în inima noastră adevărata smerenie a cugetului; nici de cunoştinţă adevărată nu ne putem învrednici, câtă vreme patima curviei zăboveşte în ascunzişurile sufletului. Dar ca să desăvârşim înţelesul neprihănirii, vom mai pomeni de un cuvânt al Apostolului şi vom pune capăt cuvântului: «Căutaţi pacea cu toată lumea şi sfinţirea, fără de care nimeni nu va vedea pe Domnul»[1]. Că despre aceasta grăieşte, se vede din cele ce adaugă, zicând: «Să nu fie cineva curvar sau lumeţ ca Esau».[2] Pe cât este aşadar de cerească şi de îngerească virtutea sfinţeniei, pe atât este de războită cu mai mari bântuieli de potrivnici. De aceea suntem datori să ne nevoim nu numai cu înfrânarea trupului, ci şi cu zdrobirea inimii şi cu rugăciuni dese împreunate cu suspine, ca să stingem cuptorul trupului nostru, pe care împăratul Vavilonului îl aprinde în fiecare zi prin aţâţările poftei, cu rouă venirii Sfântului Duh. Pe lângă acestea, armă foarte tare pentru acest război avem privegherea cea după Dumnezeu. Căci precum paza zilei pregăteşte sfinţenia nopţii, aşa şi privegherea din vremea nopţii deschide sufletului calea către curăţia zilei.

III. Despre iubirea de argint

A treia luptă o avem împotriva duhului iubirii de argint. Războiul acesta este străin şi ne vine din afara firii, folosind necredinţa monahului. De fapt aţâţările celorlalte patimi, adică a mâniei şi a poftei, îşi iau prilejurile din-trup şi îşi au oarecum începutul în răsadul firii, de la naştere. De aceea sunt biruite abia după vreme îndelungată. Boala iubirii de argint însă, venind din afară, se poate tăia mai uşor, dacă este silinţă şi luare aminte. Dar de nu e băgată în seamă, se face mai pierzătoare decât celelalte patimi şi mai cu anevoie de înfrânt. Căci e «rădăcina tuturor răutăţilor»,[3] după Apostolul. Să băgăm numai de seamă:

îmboldirile cele fireşti ale trupului se văd nu numai la copii, în care nu este încă cunoştinţa binelui si a râului, ci şi la pruncii cei prea mici şi sugaci care nici urmă de plăcere nu au în ei, însă îmboldirea firească arată că o au. De asemenea observăm la prunci si acul mâniei, când îi vedem porniți asupra celui ce i-au năcăjit. Iar acestea le zic, nu ocărând firea ca pricină a păcatului (să nu fie), ci ca să arăt că mânia şi pofta au fost împreunate cu firea omului de către însuşi Ziditorul cu un scop bun, dar prin trândăvie alunecă din cele fireşti ale trupului în cele afară de fire. De fapt îmboldirea trupului a fost lăsată de Ziditorul spre naşterea de prunci si spre continuarea neamului omenesc prin coborâre unii de la alții, nu spre curvie. Asemenea si imboldul mâniei s-a semănat în noi spre mântuire, ca să ne mâniem asupra păcatului, nu ca să ne înfuriem asupra aproapelui. Prin urmare nu firea în sine e păcătoasă, chiar dacă o folosim noi rău. Sau vom învinovăți pe Ziditor? Oare cel ce a dat fierul spre o întrebuințare necesară si folositoare e vinovat, dacă cel ce 1-a primit îl foloseşte pentru ucidere?

Am spus acestea, vrând să arătăm că patima iubirii de argint nu~si are pricina în cele fireşti, ci numai în voia liberă cea foarte rea si stricată. Boala aceasta când găseşte sufletul căldicel si necredincios, la începutul lepădării de lume, strecoară într-însul niscai pricini îndreptățite si la părere binecuvântate ca să oprească ceva din cele ce le are. Ea îi zugrăveşte monahului în cuget bătrânețe lungi si slăbiciune trupească si-i şopteşte că cele primite de la chinovie nu i-ar ajunge spre mângâiere, nu mai zic când este bolnav, dar nici măcar când este sănătos; apoi că nu se poartă acolo grijă de bolnavi, ci sunt foarte părăsiți şi că de na va avea ceva aur pus de o parte va muri în mizerie. Mai apoi îi strecoară în minte gândul că nici nu va putea rămâne multă vreme în mănăstire, din pricina greutății îndatoririlor si a supravegherii amănunțite a Părintelui. Iar după ce cu astfel de gânduri îi amăgeşte mintea, ca să-si oprească măcar un bănişor, îl înduplecă vrăjmaşul să învețe si vreun lucru de mână de care să nu ştie Avva, din care îşi va putea spori argintul pe care îl râvneşte. Pe urmă îl înşeală ticălosul cu nădejdi ascunse, zugrăvindu-i în minte câştigul ce-1 va avea din lucrul mâinilor si apoi traiul fără griji. Şi aşa, dându-se cu totul grijii câştigului, nu mai ia aminte la nimic din cele protivnice, nici chiar la întunerecul deznădejdii, care îl cuprinde în caz că nu are parte de câştig; ci precum altora li se face Dumnezeu stomacul, aşa şi acestuia aurul. De aceea si fericitul Apostol, cunoscând aceasta, a numit iubirea de argint, nu numai «rădăcina tuturor răutăților», ci si «închinare la idoli». Să luăm seama deci, la câtă răutate târăşte boala aceasta pe om, dacă îl împinge si la slujirea la idoli. Căci după ce si-a depărtat iubitorul de argint mintea de la dragostea lui Dumnezeu, iubeşte idolii oamenilor scobiți în aur.

Întunecat de aceste gânduri şi sporind la si mai mult rău, monahul nu mai poate avea nici o ascultare, ci se răzvrăteşte, sufere, cârteşte la orice lucru, răspunde împotrivă şi nemaipăzind nici o evlavie, se duce ca un cal nesupus în prăpastie. Nu se mulțumeşte cu hrana cea de toate zilele si strigă pe față că nu mai poate să rabde acestea la nesfârşit. Spune că Dumnezeu nu e numai acolo si nu si-a încuiat mântuirea sa numai în Mănăstirea aceea; şi că de nu se va duce de acolo se va pierde.

Banii cei puşi de o parte, dând ajutor socotinții acesteia stricate, îl susțin ca nişte aripi să cugete la ieşirea din mănăstire, să răspundă aspru si cu mândrie la toate poruncile şi să se socoată pe sine ca pe un străin din afară. Orice ar vedea în Mănăstire că ar avea trebuință de îndreptare, nu bagă în seamă, ci trece cu vederea, dacă nu defăimă şi huleşte

toate câte se fac. Caută apoi pricini pentru care să se poată mânia sau întrista, ca să nu pară uşuratec, ieşind fără pricină din Mănăstire. Iar dacă poate scoate şi pe altul din Mănăstire, amăgindu-l cu şoapte şi vorbe deşarte, nu se dă îndărăt să o facă, vrând să aibă un împreună lucrător la fapta sa cea rea. Şi aşa aprinzându-se de focul banilor săi, iubitorul de argint nu se va putea linişti niciodată în Mănăstire, nici nu va putea să trăiască sub ascultare. Iar când dracul îl va răpi ca un lup din staul si, despărţindu-l de turmă, îl va lua spre mâncare, atunci lucrările rânduite pentru anumite ceasuri în chinovie, pe care îi era greu să le împlinească, îl va face vrăjmaşul să le împlinească în chilie zi şi noapte cu multă râvnă; nu-l va slobozi însă să păzească chipul rugăciunilor, nici rânduiala posturilor; nici canonul privegherilor. Ci, după ce l-a legat cu turbarea iubirii de argint, toată sârguinţa îl înduplecă să o aibă numai spre lucrul mâinilor.

Trei sunt felurile boalei acesteia, pe care le opresc deopotrivă atât dumnezeieştile Scripturi, cât şi învăţăturile Părinţilor. Primul e cel care face pe monahi să agonisească si să adune cele ce nu le aveau în lume; al doilea e cel care face pe cei ce s-au lepădat de avuţii să se căiască, punându-le în minte gândul să caute cele pe care le-au dăruit lui Dumnezeu; în sfârşit al treilea e cel care, legând de la început pe monah de necredinţă şi moleşeală, nu-l lasă să izbăvească desăvârşit de lucrurile lumii, ci îi pune în minte frica de sărăcie şi neîncredere în purtarea de grijă a lui Dumnezeu, îndemnându-l să calce făgăduinţele pe care le-a făcut când s-a lepădat de lume. Pildele tuturor acestor trei feluri precum am zis, le-am găsit osândite în dumnezeiasca Scriptură. Aşa Ghiezi, voind să dobândească banii pe care nu-i avea înainte, s-a lipsit de darul proorociei, pe care învăţătorul său voia să i-l lase drept moştenire şi în loc de binecuvântare a moştenit lepră veşnică prin blestemul Proorocului.[1] Iuda, voind să recapete banii, de care mai-nainte se lepădase urmând lui Hristos, a căzut nu numai din ceata ucenicilor, alunecând spre vânzarea Stăpânului, ci şi viaţa cea trupească a sa prin silnică moarte a sfârşit-o[2]. Iar Anania şi Salira, oprind o parte din preţul vânzării, se pedepsesc cu moartea prin gura apostolească[3]. Marele Moise porunceşte şi el în a «Doua lege», în chip tainic, celor ce făgăduiesc să se lepede de lume, dar de frica necredinţei se ţin iarăşi de lucrurile pământeşti: «De este cineva fricos şi-i tremură inima de teamă, să nu iasă la război, ci să se întoarcă acasă, ca nu cumva cu frica lui să sperie şi inimile fraţilor săi»[4]. Poate fi ceva mai întemeiat şi mai lămurit decât această mărturie? Oare nu învăţăm din aceasta cei ce ne lepădăm de lume, să ne lepădăm desăvârşit si aşa să ieşim la război, ca nu cumva punând început slăbănog şi stricat, să întoarcem şi pe ceilalţi de la desăvârşirea evanghelică, semănând temere într-înşii? Chiar şi cuvântul bine zis în Scripturi: «că mai bine este a da decât a lua»,[5] îl tâlcuiesc rău aceştia, forţându-l şi schimbându-i înţelesul, ca să potrivească cu rătăcirea si cu pofta lor de argint. De asemenea învăţătura Domnului care zice: «Dacă vrei să fii desăvârşit, vinde-ti averile tale si le dă săracilor şi vei avea comoară în ceruri; şi venind urmează-mi Mie».[6] El chibzuiesc că decât să fii sărac mai fericit lucru este a stăpâni peste o bogăţie proprie şi din prisosul ei a da şi celor ce au lipsă. Să ştie însă unii ca aceştia că încă nu s-au lepădat de lume, nici n-au ajuns la desăvârşirea monahicească, câtă vreme se ruşinează de Hristos şi nu iau asupra lor sărăcia Apostolului, ca prin lucrul mâinilor să-şi slujească lor şi celor ce au trebuinţă, spre a împlini făgăduinţa călugărească si a fi încununaţi cu Apostolul, ca unii cari, după ce şi-au risipit vechea bogăţie, luptă ca Pavel lupta cea bună în foame şi în sete, în ger şi fără haine[1]. Căci dacă

Apostolul ar fi ştiut că pentru desăvârşire mai de trebuinţă este vechea bogăţie, nu şi-ar fi dispreţuit starea sa de cinste, căci zice despre sine că a fost om de vază şi cetăţean roman[2]. Asemenea şi cei din Ierusalim, care îşi vindeau casele si ţarinile şi puneau preţul la picioarele Apostolilor[3], n-ar fi făcut aceasta, dacă ar fi ştiut că Apostolii ţin de lucru mai fericit şi mai chibzuit ca fiecare să se hrănească din banii săi şi nu din osteneala proprie şi din ceea ce aduc neamurile. Încă mai lămurit învaţă despre acestea acelaşi Apostol în cele ce scrie Romanilor, când zice: «Iar acum merg la Ierusalim ca să slujesc Sfinţilor, că a binevoit Macedonia şi Ahaia să facă o strângere de ajutoare pentru cei lipsiţi dintre Sfinţii din Ierusalim. Că au binevoit, dar le sunt şi datori».[4] Dar şi el însuşi, fiind adesea pus în lanţuri şi în închisori şi ostenit de călătorii, sau împiedecat de acestea să-şi câştige hrana din lucrul manilor sale, precum obişnuia, spune ca primiţ-o de la fraţii din Macedonia, care au venit la el: «Şi lipsa mea au împlinit-o fraţii cei ce au venit din Macedonia»[5]. Iar Filipenilor le scrie: «Si voi Filipenilor ştiţi că ieşind eu din Macedonia, nici o biserică nu s-a unit cu mine când a fost vorba de dat şi luat, decât voi singuri. Că si în Thesalonic odată şi de două ori mi-aţi trimis cele de trebuinţă»[1].

Aşadar, după părerea iubitorilor de argint, sunt mai fericiţi decât Apostolul si aceştia, fiindcă i-au dat din averile lor şi lui cele de trebuinţă. Dar nu va cuteza nimeni să zică aceasta, dacă nu cumva a ajuns la cea mai de pe urmă nebunie a minţii.

Deci dacă vrem să urmăm poruncii evanghelice si întregii Biserici celei dintru început, întemeiată pe temelia Apostolilor, să nu ne luăm după socotinţele noastre, nici să înţelegem rău cele zise bine. Ci, lepădând părerea noastră cea moleşită şi necredincioasă, să primim înţelesul cel adevărat al Evangheliei. Căci numai aşa vom putea urma Părinţilor şi nu ne vom despărţi niciodată de ştiinţa vieţii de obşte, ci ne vom lepăda cu adevărat de lumea aceasta: Bine este deci să ne amintim şi aci de cuvântul unui Sfânt, care spune că Sfântul Vasile cel Mare ar fi zis unui senator, care se lepădase fără hotărâre de lume si mai ţinea ceva din banii săi, un cuvânt ca acesta: «Si pe senator l-ai pierdut si nici pe monah nu l-ai făcut!» Trebuie aşadar să tăiem cu toată sârguinţa din sufletul nostru «rădăcina tuturor răutăţilor», care este iubirea de argint, ştiind sigur că de rămâne rădăcina, lesne cresc ramurile. Iar virtutea aceasta anevoie se dobândeşte nepetrecând în viaţa de obşte, căci numai în ea nu avem să purtăm de grijă nici măcar de trebuinţele cele mai necesare. Deci având înaintea ochilor osânda lui Anania şi a Safirei, să ne înfricoşăm a ne lăsa ceva nouă din averea noastră veche. Asemenea, temându-ne de pilda lui Ghiezi, a celui ce pentru iubirea de argint a fost dat leprei veşnice, să ne ferim de-a aduna pentru noi banii pe care nici în lume nu i-am avut. Gândindu-ne apoi la sfârşitul lui Iuda cel ce s-a spânzurat, să ne temem a lua ceva din cele de care ne-am lepădat, dispreţuindu-le. Iar peste acestea toate, să avem de-a pururi înaintea ochilor moartea fără de veste, ca nu cumva în ceasul în care nu aşteptăm, să vie Domnul nostru şi să afle conştiinţa noastră întinată cu iubirea de argint. Căci ne va zice atunci cele ce în Evanghelie au fost spuse bogatului aceluia: «Nebune, într-această noapte voi cere sufletul tău, iar cele ce ai adunat ale cui vor fi?»[1]

IV. Despre mânie

A patra luptă o avem împotriva duhului mâniei. Si câtă trebuinţa este să tăiem, cu ajutorul lui Dumnezeu veninul cel purtător de moarte al duhului acestuia, din adâncul sufletului nostru! Căci mocnind acesta tăinuit în inima noastră şi orbind cu turburări întunecate ochii inimii, nu putem dobândi puterea de-a deosebi cele ce ne sunt de folos,

nici pătrunderea cunoştinţei duhovniceşti. De asemenea nu putem păzi desăvârşirea statului bun şi nu ne putem face părtaşi vieţii adevărate, iar mintea noastră nu va ajunge în stare să privească lumina dumnezeiască. «Căci s-a turburat, zice, de mânie ochiul meu».[2] Dar nu ne vom face părtaşi nici de înţelepciunea dumnezeiască, chiar dacă am fi socotiţi de toţi fraţii înţelepţi. Fiindcă s-a scris: «Mânia în sânul celor fără de minte sălăşluieşte»[3]. Dar nu putem dobândi nici sfaturile mântuitoare ale dreptei socoteli, chiar dacă ne socotesc oamenii cuminţi. Căci scris este: «Mânia şi pe cei cuminţi îi pierde:[1] Nu vom putea ţine nici cumpăna dreptăţii cu inimă trează, căci scris este: «Mânia bărbatului nu lucrează dreptatea lui Dumnezeu»[2]. Nici podoaba şi chipul cel bun nu-1 putem dobândi, cu toate că ne laudă toţi, căci iarăşi scrie: «Bărbatul mânios nu este cu bun chip»[3]. Drept aceea cel ce vrea să vie la desăvârşire şi pofteşte să lupte lupta cea duhovnicească după lege, străin să fie de toată mânia si iuţimea. Iată ce porunceşte vasul alegerii: «Toată amărăciunea si iuţimea şi mânia şi strigarea şi hula să se ridice de la voi, dimpreună cu toată răutatea»[4]. Iar când a zis «toată», nu ne-a mai lăsat nici o pricină pentru care mânia să fie trebuincioasă sau îndreptăţită. Deci cel ce vrea să îndrepte pe fratele său când greşeşte, sau să-1 certe, să se silească a se păzi pe sine netulburat, ca nu cumva vrând pe altul să tămăduiască, să atragă boala asupra sa şi să audă cuvântul Evangheliei: «Doctore, vindecă-te pe tine însuţi», sau: «Ce vezi paiul din ochiul fratelui tău, iar bârna din ochiul tău n-o cunoşti»[5].

Din orice fel de pricină ar clocoti mânia în noi, ea ne orbeşte ochii sufletului si nu-1 lasă să vadă Soarele Dreptăţii. Căci precum fie că punem pe ochi foiţe de aur, fie de plumb, la fel împiedecăm puterea văzătoare, şi scumpetea foiţei de aur nu aduce nici o deosebire orbirii, tot aşa din orice pricină ş-ar aprinde mânia, fie ea, zice-se, întemeiată sau neîntemeiată, la fel întunecă puterea văzătoare.

Numai atunci întrebuinţăm mânia potrivit cu firea, când o pornim împotriva gândurilor pătimaşe şi iubitoare de plăceri. Aşa ne învaţă Proorocul zicând: «Mâniaţi-vă şi nu păcătuiţi»;[6] adică aprindeţi mânia asupra patimilor voastre şi asupra gândurilor rele şi nu păcătuiţi săvârşind cele puse de ele în minte. Acest înţeles îl arată limpede cuvântul următor: «... pentru cele ce ziceţi întru inimile voastre, în aşternuturile voastre vă pocăiţi»[1]; adică atunci când vin în inima voastră gândurile cele rele scoate-ţi-le afară cu mânie, iar după ce le veţi fi scos, aflându-vă ca pe un pat al liniştei sufletului, pocăiţi-vă. împreună cu acesta glăsuieşte şi fericitul Pavel, folosindu-se de cuvântul lui şi adăugând: «Soarele să nu apună peste mânia voastră, nici să daţi loc diavolului»;[2] adică să nu faceţi pe Hristos, Soarele Dreptăţii, să apună pentru inimile voastre, din pricină că-1 mâniaţi prin învoirea cu gândurile rele, ca apoi, prin depărtarea Lui, să afle diavolul loc de şedere în voi. Despre Soarele acesta şi Dumnezeu zice prin Proorocul: «Iată celor ce se tem de numele Meu, va răsări soarele dreptăţii şi tămăduire va fi în aripile lui».

Iar de vom lua cele zise după literă, nici până la apusul soarelui nu ni se îngăduie să ţinem mânia. Ce vom zice deci despre aceia cari, în sălbăticia şi turbarea dispoziţiei lor pătimaşe, ţin mânia nu numai până la apusul soarelui, ci, întinzând-o peste multe zile, tac unii faţă de alţii şi n-o mai scot afară cu cuvântul, ci prin tăcere îşi sporesc veninul ţinerii de minte a râului spre pierzarea lor. Ei nu ştiu că trebuie să fugă nu numai de mânia cea cu fapta, ci şi de cea din cuget, ca nu cumva, înnegrindu-li-se mintea de întunecimea amintirii răului, să cadă din lumina cunoştinţei şi din dreapta socoteală şi să se lipsească de

sălăşluirea Duhului Sfânt. Pentru aceasta şi Domnul porunceşte în Evanghelii să lăsăm darul înaintea altarului şi să ne împăcăm cu fratele nostru. Căci nu e cu putinţă ca să fie bine primit darul până ce mânia şi ţinerea de minte a răului se află încă în noi. Asemenea şi Apostolul, zicând: «Neîncetat vă rugaţi» şi «Bărbaţii să se roage în tot locul, ridicând mâini cuvioase, fără mânie şi fără gânduri», ne învaţă aceleaşi lucruri. Rămâne aşadar ca sau să nu ne rugăm niciodată şi prin aceasta să ne facem vinovaţi înaintea poruncii apostoleşti, sau, silindu-ne să păzim ceea ce ni s-a poruncit, să facem aceasta fără mânie şi fără a ţine minte răul. Si fiindcă de multe ori când sunt întristaţi sau turburaţi fraţii noştri, zicem că nu ne pasă, că nu din pricina noastră sunt turburaţi, Doctorul sufletelor, vrând să smulgă din rădăcină, adică din inimă, pricinile mâniei, ne porunceşte că nu numai când suntem noi mâhniţi asupra fratelui să lăsăm darul şi să ne împăcăm, ci si dacă el s-a mâhnit asupra noastră, pe drept sau pe nedrept, să-1 tămăduim, dezvinovăţindu-ne, şi apoi să aducem darul..

Dar de ce să zăbovim prea mult la vremurile evanghelice, când putem învăţa aceasta si din legea veche? Deşi s-ar părea că aceasta e cu pogorământ, totuşi zice şi ea: «Să nu urăşti pe fratele tău întru inima ta»,[1] şi iarăşi: «Căile celor ce ţin minte răul, spre moarte (duc)»[2]. Deci si acolo se opreşte nu numai mânia cu fapta, ci se osândeşte şi cea din cuget. De aceea, urmând legilor dumnezeieşti, să ne luptăm cu toată puterea împotriva duhului mâniei, a cărui boală o avem înlăuntrul nostru.

Să nu căutăm singurătatea şi pustia pentru că ne mâniem pe oameni, ca şi când acolo n-ar fi cel ce ne porneşte spre mânie, sau fiindcă e mai uşor să dobândim virtutea îndelungii răbdări în singurătate. Căci din mândrie şi din voinţa de a nu ne învinui pe noi înşine şi de a nu pune pe seama trândăviei noastre pricinile turburării, poftim despărţirea de fraţi. Drept aceea până ce aruncăm pricinile neputinţei noastre în socoteala altora, nu este cu putinţă să ajungem la desăvârşirea îndelungii răbdări. Capătul îndreptării şi al păcii noastre nu se câştigă din îndelunga răbdare ce o are aproapele cu noi, ci din suferirea răului aproapelui de către noi. Deci de vom fugi de lupta îndelungii răbdări, căutând pustia şi singurătatea, patimile netămăduite ale noastre, pe care le vom duce acolo, vor rămânea ascunse, dar nu vor fi smulse. Căci pustia şi retragerea celor neizbăviţi de patimi nu numai că le păzeşte patimile nevătămate, ci li le şi acoperă, încât nu-i lasă să se simtă pe ei înşişi de ce patimă se biruiesc, ci, dimpotrivă, le pune în minte năluciri de virtute si-i face să creadă că au câştigat îndelunga răbdare şi smerenia, până nu este cine să-i ispitească şi Să-i probeze. Dar când vine vreo pricină, care îi stârneşte şi-i cearcă, patimile cele ce mocnesc tăinuit sar îndată ca nişte cai fără frâu, hrăniţi multă vreme în linişte şi odihnă, din ocoalele lor şi târăsc cu şi mai multă vijelie si sălbătăcie spre pierzare pe călăreţul lor. Căci şi mai mult se sălbătăcesc patimile în noi, când e încetată legătura cu oamenii, încât pierdem si umbra suferirii si a îndelungii răbdări, pe care în tovărăşia fraţilor ni se părea că le avem; aceasta pentru întrelăsarea deprinderii cu oamenii şi din pricina singurătăţii. Căci precum fiarele veninoase ce stau liniştite în culcuşurile lor din pustie, de îndată ce prind pe careva apropiindu-se de ele, îşi arată toată turbarea lor, asemenea şi oamenii pătimaşi, care sunt liniştiţi din pricina pustiei, iar nu din vreo dispoziţie a virtuţii, îşi dau veninul pe faţă când apucă pe cineva care s-a apropiat şi-i întărâtă. De aceea cei ce caută desăvârşirea blândeţii sunt datori să pună toată strădania, ca să nu se mânie nu numai asupra oamenilor, dar nici asupra dobitoacelor si nici asupra lucrurilor neînsufleţite. Căci îmi aduc aminte de mine

când petreceam în pustie, că mă porneam cu mânie asupra trestiei si o azvârleam, pentru că nu-mi plăcea fie grosimea, fie subțirimea ei; asemenea şi asupra lemnelor când voiam să le tai şi nu puteam repede, sau asupra cremenii, când mă sileam să scapăr şi nu ieşea foc îndată. Aşa mi se întinsese coarda mâniei, încât o porneam si asupra lucrurilor neînsuflețite.

Drept aceea, de vrem să dobândim fericirea făgăduită de Domnul, datori suntem să înfrânăm, precum s-a zis, nu numai mânia cea cu lucrul, ci şi mânia din cuget. Căci nu foloseşte aşa de mult a-ti ține gura în vremea mâniei, ca să nu dai drumul la vorbe furioase, cât foloseşte a-ți curați inima de ținerea minte a răului si a nu învârti în minte gânduri viclene asupra fratelui. Învățătura evanghelică porunceşte să se taie mai bine rădăcinile patimilor decât roadele lor. Fiindcă tăindu-se din inimă rădăcina mâniei, nu mai are loc nici fapta de ură sau de pizmă. Căci celui ce urăşte pe fratele său, ucigaş de om i s-a zis, fiindcă îl ucide cu dispoziția de ură din cugetul lui. Desigur aci nu văd oamenii vărsându-se sângele aceluia prin sabie, dar vede Dumnezeu cum a fost omorât cu gândul şi cu dispoziția de ură. Dumnezeu va da fiecăruia sau cunună, sau osândă, nu numai pentru fapte, ci şi pentru gânduri şi hotărâri, precum însuşi zice prin Prorocul: «Iată vin să adun faptele şi gândurile lor». La fel zice şi Apostolul: «înseşi gândurile lor se vor învinui sau apăra între ele, în ziua în care va judeca Dumnezeu cele ascunse ale oamenilor».[2] Dar însuşi Stăpânul, învățându-ne că trebuie să lepădăm toată mânia, zice în Evanghelie: «Cel ce se mânie pe fratele său vinovat va fi judecății»[1]. Aşa stă în copiile cele bune (cuvântul în deşert e un adaos), potrivit cu gândul Scripturii despre acest lucru. Căci Domnul voieşte ca noi să tăiem în toate chipurile rădăcina şi scânteia însăşi a mâniei şi nici o pricină a ei să nu păstrăm în noi, ca nu cumva, pornindu-ne la început dintr-o pricină aşa zisă întemeiată,mai pe urmă să alunecăm în turbarea mâniei fără temei.

Iar leacul desăvârşit al acestei boli acesta este: să credem că nu ne este iertat să ne stârnim mânia nici pentru pricini drepte, nici pentru nedrepte. Căci duhul mâniei întunecându-ne mintea, nu se va mai afla întru noi nici lumina care ne ajută să deosebim lucrurile, nici tăria statului drept, nici cârma dreptății. Dar nici templu al Duhului Sfânt nu ni se mai poate face sufletul, câtă vreme ne va stăpâni duhul mâniei întunecându-ne mintea. Iar la urma tuturor, având în fiecare zi în față icoana morții, care nu ştim când poate veni,să ne păzim pe noi înşine de mânie şi să ştim că n-avem nici un folos nici de neprihănire, nici de lepădarea de cele pământeşti, nici de posturi şi privegheri, căci de vom fi stăpâniți de mânie şi ură, vinovați vom fi judecății.

V. Despre întristare

A cincea luptă o avem împotriva duhului întristării, care întunecă sufletul ca să nu poată avea nici o vedere duhovnicească şi-1 opreşte de la toată lucrarea cea bună. Când duhul acesta viclean tăbărăşte asupra sufletului şi-l întunecă în întregime, nu-i mai îngăduie să-şi facă rugăciunile cu osârdie, nici să stăruie cu folos pe lângă sfintele citiri şi nu rabdă pe om să fie blând şi smerit față de frați. Îi pricinuieşte scârbă față de toate lucrurile şi față de însăşi făgăduința vieții. Scurt vorbind, întristarea turbură toate sfaturile mântuitoare ale sufletului şi usca toată puterea şi stăruința lui, făcându-1 ca pe un ieşit din minte şi legându-1 de gândul deznădejdii. De aceea, dacă avem de gând să luptăm lupta duhovnicească si să biruim cu Dumnezeu duhurile răutății, să păzim cu toată străjuirea inima noastră dinspre duhul întristării.[1] Căci precum molia roade haina şi cariul lemnul,

aşa întristarea mănâncă sufletul omului. Ea îl face să ocolească toată întâlnirea bună şi nu-1 lasă să primească cuvânt de sfat nici de la prietenii cei adevăraţi, precum nu-i îngăduie să le dea răspuns bun şi paşnic. Ci învăluind tot sufletul, îl umple de amărăciune şi de nepăsare. în sfârşit îi pune în minte gândul să fugă de oameni, ca de unii ce i s-ar fi făcut pricină de turburare şi nu-1 lasă să-şi dea seama că nu dinafară vine boala, ci ea mocneşte înăuntru, făcându-se arătată când vine vreo ispită care o dă la iveală. Căci niciodată nu s-ar vătăma omul de om, dacă nu ar avea mocnind înăuntru pricinile patimilor. De aceea Ziditorul a toate şi Doctorul sufletelor, Dumnezeu, Cel ce singur ştie rănile sufletului cu de-amănuntul, nu porunceşte să lepădăm petrecerea cu oamenii, ci să tăiem din noi pricinile păcatului şi să cunoaştem că sănătatea sufletului se dobândeşte nu despărţindu-ne de oameni, ci petrecând şi exercitându-ne cu cei virtuoşi. Când aşadar pentru oarecari pricini, zise «îndreptăţite», ne despărţim de fraţi, n-am tăiat pricinile întristării, ci numai le-am schimbat, fiindcă boala ce mocneşte înăuntru se poate aprinde şi printr-alte lucruri. De aceea tot războiul să ne fie împotriva patimilor celor dinăuntru. Căci de le vom scoate pe acestea din inimă cu darul şi cu ajutorul lui Dumnezeu, nu numai cu oamenii, dar şi cu fiarăle sălbatice vom petrece cu uşurinţă, cum zice şi fericitul Iov: «Fiarăle sălbatice vor fi cu tine în pace».[1] Deci mai întâiu trebue şă luptăm împotriva, duhului întristării, care împinge sufletul la desnădejde, ca să-1 alungăm din inima noastră. Căci acesta n-a lăsat pe Cain să se pocăiaşcă după ce şi-a ucis fratele, nici pe Iuda după ce a vândul pe Domnul. Să ne deprindem numai în acea întristare, care se cuprinde în pocăinţa pentru păcate şi e împreunată cu nădejdea cea bună. Despre aceasta zice şi Apostolul: «întristarea cea după Dumnezeu lucrează pocăinţă spre mântuire, fără părere de rău»[2]. Căci întristarea cea după Dumnezeu, hrănind sufletul cu nădejdea pocăintii, e împreunată cu bucurie. De aceea ea face pe om osârduitor şi ascultător spre toată lucrarea cea bună, prietenos, smerit, blând,[3] gata să sufere răul şi să rabde toată buna osteneală şi zdrobirea, ca una ce e cu adevărat după Dumnezeu. Ea face şă şe arate în om roadele Sfântului Duh, care sunt: bucuria, dragostea, pacea, îndelunga răbdare, bunătatea, credinţa şi înfrânarea. De la întristarea cea protivnică însă, cunoaştem roadele duhului celui rău, adică: trândăvia, lipsa de răbdare, mânia, ura, împotrivirea în cuvânt, lenea la rugăciune. De această întristare suntem datori să fugim, ca şi de curvie, de iubirea de argint, de mânie şi de toate celelalte patimi. Ea se tămăduieşte prin rugăciune, prin nădejdea în Dumnezeu, prin cugetarea la cuvintele cele dumnezeeşti şi prin petrecerea cu oamenii cuvioşL

VI. Despre trândăvie

A şasea luptă o avem împotriva duhului trândăviei, care e înjugat cu duhul întristării şi lucrează împreună. Cumplit şi apăsător e acest drac şi neîncetat războieşte pe monahi. El cade pe la al şaselea ceas peste monah, pricinuindu-i moleşeală, întristare şi scârbă chiar şi faţă de locul unde se află şi de fraţii cu care petrece, ba şi faţă de orice lucrare şi de însăşi cetirea dumnezeieştilor Scripturi. Îi pune în minte şi gânduri de mutare, şoptindu-i că de nu se va muta într-alte locuri, deşartă îi va fi toată vremea şi osteneala. Pe lângă acestea mai stârneşte şi foame într-însul pe la al şaselea ceas, câtă nu i s-ar fi întâmplat chiar după un post de trei zile, sau după un drum foarte îndelungat, sau după o osteneală grea. Apoi îi pune în minte gândul că nu va putea scăpa de boala şi greutatea aceasta în nici un chip altfel, fără numai de va ieşi des şi se va duce la fraţi, dându-i ca motiv folosul sau cercetarea celor neputincioşi. Iar dacă nu-1 poate înşela numai cu acestea, îl scufundă în

somn greu şi se năpusteşte şi mai furios asupra lui, neputând fi alungat într-alt fel, fără numai prin rugăciune, prin reținerea de la vorbe deşarte, prin cugetarea la cuvintele dumnezeieşti şi prin răbdarea în ispite. De nu va găsi încă pe monah îmbrăcat cu aceste arme, îl va săgeta cu săgeţile sale şi-1 va face nestatornic, împrăştiat şi leneş, îndemnându-1 să colinde mănăstiri multe şi să nu se îngrijească de nimic altceva, fără numai să afle unde se fac mâncări şi băuturi mai bune. Căci nimic nu-şi năluceşte mintea leneşului decât gânduri ca acestea. Prin acestea îl încâlceşte apoi cu lucruri lumeşti şi puţin câte puţin îl atrage în îndeletniciri vătămătoare, până ce îl scoate cu totul şi din cinul monahicesc.

Ştiind dumnezeiescul Apostol că această boală e foarte grea şi ca un doctor iscusit vrând s-o smulgă din sufletele noastre din rădăcini, arată mai ales pricinile din care se naşte, zicând: «Vă poruncim vouă fraţilor, întru numele Domnului nostru lisus Hristos, să vă feriţi de tot fratele care umblă fără de rânduială şi nu după predania care aţi luat de la noi. Că înşivă ştiţi cum trebuie să urmaţi nouă, că noi n-am umblat fără de rânduială între voi, nici am mâncat de la cineva pâine în dar, ci cu osteneală şi trudă lucrând zi şi noapte, ca să nu îngreunăm pe nimeni dintre voi. Nu doar că n-am fi avut dreptul, ci ca pe noi să ne aveţi pildă spre a urma nouă. Când ne aflam ia voi acestea vă porunceam, că dacă cineva nu lucrează, nici să nu mănânce. Auzim că sunt unii dintre voi, care umblă fără rânduială nimica lucrând ci iscodind. Unora ca acestora le poruncim şi-i rugăm întru Hristos lisus, ca întru linişte lucrând să mănânce pâinea lor».[1] Să luăm aminte cât de lămurit ne arată Apostolul pricinile trândăviei, când numeşte «fără de rânduială» pe cei ce nu lucrează, dezvăluind prin acest singur cuvânt multele lor păcate. Căci cel fără de rânduială este şi fără de evlavie şi obraznic în cuvinte şi gata spre batjocură, de aceea şi incapabil de linişte şi rob trândăviei. Drept aceea porunceşte tuturor să se depărteze de ei, ferindu-se ca de ciumă. Apoi zice: «Şi nu după predania, care aţi luat de la noi», arătând prin cuvintele acestea că aceia sunt mândri si dispreţuitori şi desfac predaniile apostolice. Şi iarăşi zice: «în dar n-am mâncat pâine de la nimeni, ci cu osteneală si trudă, lucrând zi şi noapte». învăţătorul neamurilor, propovăduitorul Evangheliei, cel răpit până la al treilea cer,[1] cel ce zice că Domnul a poruncit ca cei ce vestesc Evanghelia, din Evanghelie să trăiască[2], lucrează cu osteneală şi trudă zi si noapte spre a nu îngreuia pe nimeni. Atunci cum ne vom lenevi noi la lucru şi vom căuta odihnă trupească, odată ce nu ni s-a încredinţat nici propovăduirea Evangheliei, nici grija bisericilor, ci numai purtarea de grijă a sufletului nostru? Apoi arătând şi mai lămurit vătămarea ce se naşte din şederea fără lucru, adaugă: «nimica lucrând, ci iscodind». Căci din şederea fără lucru iese iscodirea si din iscodire neorânduiala şi din neorânduială tot păcatul. Arătându-le apoi şi tămăduirea, zice: «Iar unora ca acestora le poruncim ca întru linişte lucrând să-şi mănânce pâinea lor». Pe urmă le spune într-un chip şi mai dojenitor: «Dacă cineva nu vrea să lucreze, nici să nu mănânce». De aceste porunci apostoleşti fiind învăţaţi Sfinţii Părinţi cei din Egipt, nu îngăduie nici o vreme în care monahii să rămână fără lucru, mai ales cei tineri, ştiind că prin răbdarea lucrului alungă trândăvia, îşi dobândesc hrana şi ajută celor lipsiţi. Căci nu lucrează numai pentru trebuinţele lor, ci din prisos dau si străinilor, săracilor şi celor din închisori, crezând că o atare facere de bine este o jertfă sfântă si bine primită la Dumnezeu. încă zic Părinţii şi aceasta: că cel ce lucrează, e războit adesea numai de un drac şi numai de acela e năcăjit, pe când cel ce nu lucrează, de nenumărate duhuri este robit. Pe lângă acestea, bine este să aducem şi un cuvânt al lui Avva Moisi, cel mai cercat dintre Părinţi,

pe care 1-a zis către mine. Căci şezând eu puțină vreme în pustie, am fost supărat de trândăvie şi m-am dus la dânsul şi am zis: «Ieri fiind cumplit supărat de trândăvie şi slăbind foarte, nu m-aş fi izbăvit de ea, de nu m-as fi dus la Avva Pavel». Şi mi-a răspuns la aceasta Avva Moisi şi a zis: «Să ştii că nu te-ai izbăvit de ea, ci şi mai mult te-ai dat prins şi rob. Deci să ştii că mai greu te va lupta, ca pe unul ce calci rânduiala, dacă nu te vei strădui de acum înainte să o birui cu răbdarea, cu rugăciunea şi cu lucrul mâinilor».

VII. Despre slava deşartă

A şaptea luptă o avem împotriva duhului slavei deşarte. Patima aceasta este foarte felurită şi foarte subțire şi nu o bagă de seamă uşor nici însuşi cel ce pătimeşte de dânsa. ' Atacurile celorlalte patimi sunt mai vădite şi de aceea e mai uşoară oarecum lupta cu dânsele, căci sufletul cunoaşte pe protivnicul său şi îndată îl răstoarnă prin împotrivirea cu cuvântul şi prin rugăciune. Dar păcatul slavei deşarte, având multe înfățişări, precum s-a zis, este greu de biruit. El încearcă să săgeteze pe ostaşul lui Hristos prin orice îndeletnicire, prin glas, prin cuvânt, prin tăcere, prin lucru, prin priveghere, posturi, rugăciune, citire, linişte, până şi prin îndelunga răbdare. Pe cel ce nu izbuteşte să-1 amăgească spre slava deşartă prin scumpetea hainelor, încearcă să-1 ispitească prin îmbrăcămintea proastă şi pe cel ce nu 1-a putut face să se îngâmfe prin cinste, pe acela îl duce la nebunie prin aşa zisa răbdare a necinstei; iar pe cel ce nu 1-a putut împinge la slava deşartă pentru destoinicia în cuvânt, îl amăgeşte prin tăcere, făcându-1 să-şi închipuie că a dobândit liniştea. Dacă n-a putut moleşi pe cineva prin belşugul bucatelor, îl slăbănogeşte prin postul pe care îl ține de dragul laudelor. Scurt vorbind, tot lucrul, toată îndeletnicirea dă prilej de război acestui drac viclean. Pe lângă acestea el îl face pe monah să se gândească şi la preoție. Îmi aduc aminte de un bătrân, pe când petreceam în pustia sketică. Ducându-se acesta la chilia unui frate spre cercetare, apropiindu-se de uşă 1-a auzit grăind. Şi socotind bătrânul că ceteşte din Scriptură a stat să asculte, până ce a simțit că fratele îşi ieşise din minte din pricina slavei deşarte şi se hirotonisise pe sine diacon, făcând tocmai otpustul celor chemați. Deci cum a auzit bătrânul acestea, împingând uşa a intrat şi întâmpinându-1 fratele i s-a închinat după obicei şi ceru să afle de la el, dacă de multă vreme aşteaptă la uşă. Iar bătrânul i-a răspuns în glumă, zicând: «Acum venii când făceai tu otpusul celor chemați». Auzind fratele acestea, a căzut la picioarele bătrânului, cerându-i să se roage pentru dânsul, ca să se izbăvească de rătăcirea aceasta.

Am amintit aceasta, vrând să arăt la câtă nesimțire duce dracul acesta pe om. Drept aceea, cel ce vrea să se lupte desăvârşit şi să ia cununa dreptății desăvârşite să se străduiască în toate chipurile să biruie această fiară cu multe capete. Să aibă pururi înaintea ochilor cuvântul lui David: «Domnul a risipit oasele celor ce plac oamenilor». Deci nimic să nu facă uitându-se după lauda oamenilor, ci numai răsplata lui Dumnezeu să o caute. Să lepede necontenit gândurile care vin în inima lui şi îl laudă, si să se dispreţuiască pe sine înaintea lui Dumnezeu. Căci numai aşa va putea, cu ajutorul lui Dumnezeu, să se izbăvească de duhul slavei deşarte.

VIII. Despre mândrie

A opta luptă o avem împotriva duhului mândriei, ceasta este foarte cumplită şi mai sălbatecă decât toate cele de până aci. Ea războieşte mai ales pe cei desăvârşiţi şi pe cei ce s-au urcat până aproape de culmea virtuților, încercând să-i prăbuşească. Şi precum ciuma cea aducătoare de stricăciune nimiceşte nu numai un mădular al trupului, ci întreg trupul,

aşa mândria nu strică numai o parte a sufletului, ci tot sufletul. Fiecare din celelalte patimi, deşi turbură sufletul, se războieşte numai cu virtutea opusă şi căutând să o biruiască pe aceea, întunecă numai în parte sufletul. Patima mândriei însă întunecă întreg sufletul şi-1 prăbuşeşte în cea mai adâncă prăpastie. Ca să înțelegem mai lămurit cele zise, să luăm seama la lucrul următor: îmbuibarea stomacului se sârguieşte să strice înfrânarea: curvia, curăția; iubirea de argint, sărăcia; mânia, blândețea; şi celelalte feluri ale păcatului asemenea pe celelalte virtuți opuse. Dar păcatul mândriei, când pune stăpânire pe bietul suflet, ca un tiran prea cumplit care a cucerit o cetate măre şi înaltă, îl dărâmă în întregime şi îl surpă până în temelii. Mărturie despre aceasta este îngerul acela, care pentru mândrie a căzut din cer. Căci fiind zidit de Dumnezeu şi împodobit cu toată virtutea şi înțelepciunea, n-a voit să le recunoască pe acestea venite din darul Stăpânului, ci din firea sa. De aceea s-a socotit pe sine întocmai ca Dumnezeu. Gândul acesta al lui mustrându-1 Proorocul zice: «Ai zis întru inima ta: şedea-voi pe un munte înalt, pune-voi scaunul meu peste nouri şi voi fi asemenea Celui Prea înalt».[1] Iată tu om eşti şi nu Dumnezeu. Si iarăşi alt Prooroc zice: «Ce te făleşti întru răutate puternice?»[2] şi celelalte ale psalmului. Deci, ştiind acestea, să ne temem şi «cu toată străjuirea să păzim inima noastră»[3] dinspre duhul mândriei cel purtător de moarte, zicând în noi înşine de câte ori am dobândit vreo virtute, cuvântul Apostolului: «Nu eu, ci darul lui Dumnezeu, carele este cu mine»[1], şi cel zis de Domnul: «Fără de Mine nu puteți face nimic»[2], sau cel zis de Proorocul: «Dacă Domnul nu ar zidi casa, în zadar s-ar trudi ziditorii»,[3] şi în sfârşit cel zis de Apostol: «Nu a celui ce voieşte, nici a celui ce aleargă, ci a lui Dumnezeu, care-miluieşte»[4]. Căci chiar de ar fi cineva cât de fierbinte cu osârdia şi de sârguitor cu vrerea, fiind legat de trup şi sânge nu va putea ajunge la desăvârşire, decât prin mila lui Hristos şi prin harul Său. Pentru că zice Iacov: «Toată darea cea bună de sus este»;[5]iar Apostolul Pavel zice: «Ce ai tu, ce nu ai luat? Iar dacă ai luat, ce te lauzi ca şi cum n-ai fi luat şi te făleşti ca de ale tale?».[6]

Iar că mântuirea ne vine prin harul şi mila lui Dumnezeu, ne dă mărturie adevărată tâlharul acela de pe cruce, care a primit Raiul nu ca preț al virtuții, ci prin harul şi mila lui Dumnezeu. Acestea ştiindu-le Părinții noştri, toți cu un glas au învățat, că nu putem ajunge într-alt fel la desăvârşirea virtuții, fără numai prin smerenie. Iar aceasta se naşte din credință, din frica lui Dumnezeu, din blândețe şi din sărăcia desăvârşită, prin care ne vine şi dragostea desăvârşită, cu darul şi cu iubirea de oameni a Domnului nostru Iisus Hristos, Căruia se cuvine slava în veci. Amin.